

iv, 109), quan encara no ens havíem vist mai (jo aquell any li vaig escriure la primera carta, i no havia vist encara res de l'AORBB). Coincidència que mostra la naturalitat de la idea. Crec que només ens quedarem curts per no haver dit que també els homes corren pels prats i boscos, escorcollant el terrer i alçant les fulles, per trobar-ne. En efecte: «*tofonayre*: el qui cerca tòfones, amb un gos ensenyat, i les desentera amb una fulla manegada, que li diuen *el pu-nyal*» (DAg.).

El primer lexicògraf que recull els dos mots és Lab., 1840: «*tafaner*: manifestar; *tafanejar*: manifestar». És clar que mots d'aquesta naturalesa no atrauen l'atenció de gent seriosa fins que ja han viscut en el parlar d'algunes generacions. Per un procés de 1619, sabem casualment¹ d'una persona que li donaven aquesta qualificatiu: «Margarida *tafanera*, Eulàlia totxa ---» encapçalena la llista d'unes bruixes que aquell any varen ser penjades a Terrassa. Crueltat d'aquell temps amb pobres miserables; segurament, només és que aquelles desgraciades es guanyaven la vida com sabien, i els *akelarres* bascos, i els boc... de Biterna, eren reals també —i dringants—, i no merament simbòlics; aquelles donotes que es ficaven per les cases, com ens contaren Jaume Roig i Eiximenís, Fdo. de Rojás, l'Arxipreste de Hita..., no eren solament *tafaneres*.

En general el mot no s'aplica a fets gaire dolents ni a gent perversa: «em sembla que la veig --- ab aquells ullassos que li surten enfora, com si al darrera en tinguéss uns altres, que esperessin tanda... per ajudar-la a *tafanejar*», EmVilanova (*Entre Família*, 62); «—A mi, ab aquestes me véns! / —Si ella m'ho fa preguntar! / —Tu, el que vols, *tafanejar* / ---», Pitarra (*L'Esquella de la Torratxa, Gatades*, p. 63); «algunes veïnes *tafaneres* s'estaven arrambades al portal», Masó Torrents (*Croquis Pir.*, 146); «ara mateix aquesta botiga serà l'agència de les *tafaneries* del barri!», en un quadret dramàtic d'EmVilanova (*O. C.* xi, 135); «a La *Puntual*, la botiga de gates-i-fils --- les compradores --- que ara una cana de trenzilla --- que ara quatre pams de floc, entre compra i *tafaneria*, el van tenir entretingut a darrera del taulell ---», Russinyol (*L'Auca del Sr. Esteve* i, p. 7).

La pista etimològica assenyada s'enfondeix, s'exemplifica i es comprova, amb tot un feix de variants i línies paral·leles, de formes i sentits tornassolants però convergents. Així com en *tòfena*, *-fona*, se li manté al costat la forma etimològica amb *-r* (*tòfera*, *tufero*, *TÚFERA* > *truffe*), també en aquest derivat: *tafarut* es manté a Ripoll i Poble de Lillet, on tenim l'etimològic *toferut dissimilat en *tafarút*: i aquí tenim intacte (*AlcM*) el matís de 'tafaner'; però amb no gaire variació de sentit hi ha *tafarut*, amb la *-rr*-doblada i el sentit de 'grosser', a Mallorca («que n'ets de *tafarut*!», DAg.; *AlcM*, § 2 'persona sense dignitat', BDLC xii, 118) o bé 'grofolut, desproporcionat' en el baix Segre (Massalcoreig, *AlcM*, § 1); *tafarrenc* «sobrado», PzCabr., 'grosser', 'desmesurat' a Eiv. i Mall. (*AlcM*).

D'altra banda els matisos bambolegen cap a altra

banda. En el Maestrat es diu exactament *tafaner*, però allí no sols «entrometido» sinó també «presumir», Ga. Girona; de manera que en la seva cançó de gesta, de la princeseta mora valenciana, encisada pel captiu cristià, el sarraí revoltós: «Amics —diu— conquistar vulle la Sultana, / *tafanera* que adora a un renegat ---» (*Seidía*, pp. 161, 283). Ara bé, aquesta variant de sentit, se'ns presenta igual a Eivissa, però aquí amb la *-o-* i la *-r-* etimològiques conservades; PzCabr. la hi registra grafiant «*taforé*: enredador, entrometido». Es recordarà que a Eivissa la *o* àtona es pronuncia *u* com en català oriental, i en efecte PzCabr. grafia sempre amb *u* (*pusà*, *custat*, *pullet*, *murera*...), però aquí estranyament escriu *taforé*; el Dr. Isidor Macabich m'explicà (jo ho havia notat alguna vegada a l'Illa), que excepcionalment es pronuncien sovint amb *o* àtona certs mots eivissencs on es té consciència que deriven d'un amb *o* tònica. Justament hi ha *tòfera* aquí,² de manera que *taforé* hi ha de ser metàtesi de *toferer*.

Hi ha també aquest matís i la forma amb *-or-* com a variant del verb *tafanejar*: exactament amb aquest matís i variant l'usen dos escriptors de vocabulari fundat en el del poble, i amb perfums d'antigor, l'un valencià del Sud, l'altre del NE. del Principat: «Guaytavan arreu com qui escorcolla: donavan dues passas endavant, després tornavan enrera... y vinga esbrinar y *tafurejar*; y, com més miravan y respiravan, més sorruts esdevenían y malcaratats», Raimon Casellas (*Els Sots Feréstecs*, 125);³ «jo em vaig posar a *tafurejar* per l'ampla sala; pel balcó mirava, allà baix, l'hort ---», «li va cridar l'atenció una velleta que estava *tafurejant* en un cara-sol [cf. supra les «veïnes arrambades ---» de Masó i Torrents] amb una post de les d'anar al forn», EnrValor (*Pont Blau*, 1955, p. 313; *Rond. Val.* iii, 32).

Però aquí es presenta un escrípol. ¿Tot això no podria ser derivat de *tafur*? No nego del tot aquest canal semàntic ni tal afiliació, per bé que d'un *tafur* esperem actes fraudulents, desafortats, sanguinaris, enganyosos etc., no gaires minúcies ni brins ni esbrinaments; però si l'oscil·lació *taforé/tafuré* és ben possible tant en una com en l'altra font, la variant amb doble *a tafarer/tafaner* ens desenganya completament d'aquesta via falsa o secundària.⁴

Ara bé d'aquestes variants amb *a* hi ha encara d'altres tornaveus, justament amb aqueixes variacions de matís semàntic i de nou amb *-r-* (però no faltant-hi *-n-*); hi ha sobretot *tafarejar* en fonts diverses del NE., que va des del matís de 'atorollar, esverar' al de 'afectar, preocupar' i el de 'fer pena': allò ho tenim en la *Carlinada* de MrnVayreda, on davant de les destrosses dels combats, conta el capítol ferit que «aquella bona senyora estava, en aquells moments, tan *tafarejada* per l'espectacle del dia abans, que ni em volia deixar desmuntar, pregant-me sempre que tirés cap a l'hospital» (xiii, p. 208); «y's vey a tothom pres d'esborronament davant de tanta carniceria: fins l'impertorbable Arbós n'aparexia mitx *tafarejat*, a través de la seva màscara de ferro», id. (*La Pany.*, xxi, 319 (247)).

Realment, a La Bisbal (Emp.), definit (DAg.) «*tafa-*